



Global express

La actualitat a l'aula

Alto el foc: el negoci de les armes



DIANA CASELLAS - INTERMÓN OXFAM

Al món hi ha una arma lleugera per cada 10 persones i cada minut mor una persona per un dispar. La proliferació descontrolada d'armament alimenta guerres, violacions als drets humans i impacta en la vida de milions de persones, mentre una minoria es beneficia d'un dels negocis més lucratius del món. Ara bé, les armes són un problema, però no són el problema, sinó el símptoma d'altres qüestions de fons, de les arrels de la cultura de violència.

- El comerç de la mort està descontrolat
- Com funciona el negoci de les armes?
- Qui és qui en el negoci de les armes?
- L'impacte de les armes a la vida de les persones
- ... però les armes són el problema?
- Podem fer alguna cosa?
- Guia didàctica

El comerç de la mort està descontrolat



Al món hi ha una arma lleugera per cada 10 persones i cada minut mor una persona per un dispar. La proliferació descontrolada d'armament és un gravíssim problema que alimenta guerres, violacions als drets humans i impacta en la vida de milions de persones, mentre una minoria es beneficia d'un dels negocis més lucratius del món.

Aquest negoci legal de la mort mou a l'any 21.000 milions de dòlars amb les exportacions d'armes, sobretot les convencionals. D'armes en trobem de molts tipus i es solen classificar en dos grans grups: per un costat, les no convencionals o de destrucció massiva (nuclears, biològiques i químiques); i per l'altre costat, les convencionals, ja siguin lleugeres (pistoles, fusells... aquelles armes que pot carregar una persona), pesades (avions, tancs...) o no letals (gasos, làsers, material policial...). Entre tot aquest ventall, les armes lleugeres requereixen un esment especial perquè provoquen la gran majoria de víctimes mortals dels conflictes armats, i per la dificultat de controlar-les i aturar la seva proliferació.

Ara bé, el negoci de les armes és molt més complex, ja que malgrat la classificació anterior, el concepte mateix d'arma és més difús del que sembla. Per què? Doncs perquè no totes les armes fan "bang". El comerç d'armes no es limita a vendre i comprar avions, tancs, míssils, fusells, pistoles o municions, sinó que inclou també les seves peces (cargols, rodes, material electrònic...) i tota la tecnologia, informació i enginyeria militar

necessària per dissenyar i fabricar l'armament. Això difumina els límits de què és material militar i, per tant, dificulta el control en el comerç d'armes. Un bon exemple és el cas d'una empresa turca, Otokar, que fa deu anys va començar a fabricar el vehicle antidisturbis Scorpion, del qual el 70% de les peces són d'un Land Rover 4x4 importat de Gran Bretanya com a material civil. A aquestes peces se li van acoblar metralladores creant un vehicle blindat que els militars turcs van utilitzar per cometre violacions als drets humans contra el poble kurd i que Turquia també va vendre a països amb conflictes armats com Pakistán i Algèria (segons l'investigador Gideon Burrows, mirar Per saber-ne més...).

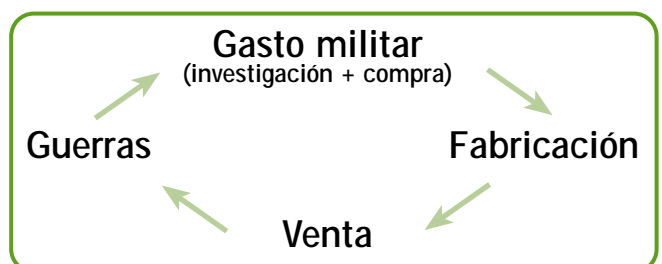
Tant si es tracta de material estrictament militar o susceptible de doble ús militar i civil, com serien els satèl·lits, a banda de les dificultats en controlar-lo, el seu comerç té dos problemes principals: un és la manca de normes a l'hora de vendre aquestes armes de tal manera que aquestes cauen a mans de governs, grups armats i bandes criminals que les utilitzen per cometre violacions dels drets humans. Es calcula que entre el 80 i el 90% de les armes lleugeres il·legals anteriorment s'havia venut de forma legal. L'altre gran problema és l'enorme quantitat d'armes en circulació i la facilitat amb la qual s'aconsegueixen, que es degut tant a l'acumulació dels darrers anys com a la constant producció: cada any es fabriquen 8 milions més d'armes lleugeres i 2 bales per cada persona del món.

Com funciona el negoci de les armes?



Com deiem, el comerç d'armes és un dels negocis que dóna més beneficis del món: després del tràfic de drogues, és un dels que mou més diners, amb la diferència de que la major part d'aquest és legal. Les xifres sobre comerç d'armes són difícils d'aconseguir pel secretisme que envolta aquest negoci, de manera que són aproximades i varien molt segons els criteris utilitzats al calcular-les. Malgrat això, s'estima que el valor de les exportacions d'armes al món és de 21.000 milions de dòlars anuals i que hi ha hagut un enorme increment arran del context internacional caracteritzat per la "guerra contra el terrorisme".

Però potser més important que els números, cal entendre la lògica d'aquest comerç, ja que quan parlem del negoci de les armes no només ens referim a la compra i venda d'armes, sinó a tot un cicle d'armamentisme que, de forma esquemàtica, es pot explicar així:



Espanya segueix aquesta tendència i el propassat any 2002, les seves vendes, segons fonts oficials, van sumar 275 milions d'euros, xifra que suposa un augment del 19% respecte l'any anterior.

Anem per parts: els governs justifiquen la seva despesa militar en la necessitat de defensar el país i això es concreta, principalment, en la compra d'armes i material militar (a empreses del propi país i a altres països), en la construcció i manteniment d'instal·lacions, en la formació i sous dels militars i en la investigació militar.

Aquest darrer punt es tradueix en què un país com Espanya gasta més d'un terç dels diners públics de recerca i desenvolupament (R+D) a finalitats militars: el pressupost dels programes d'investigació militar pel 2003 és 7 vegades superior al de salut i suposa el 34% del que el govern es gasta en R+D, segons dades oficials.

Pel que fa a la compra de material militar, cal recordar l'esforç econòmic que suposa en detriment d'altres partides socials: un terç dels països del món inverteixen més recursos en els seus exèrcits que en els serveis de salut. I, per altra banda, en els darrers quatre anys, EEUU, la Gran Bretanya i França han ingressat més diners per les seves exportacions d'armes a països del Sud del que han gastat en ajuda oficial al desenvolupament a aquestes regions (segons recull l'informe *Vidas Destrozadas*, mirar *Per saber-ne més...*). Tots aquests diners que, tant els països del Nord com els del Sud gasten en investigar i/o en comprar armes, porten a les empreses a fabricar material militar i a vendre'l sense escrúpuls (ja sigui en forma d'arma o d'algun dels seus components) a tota mena de països. Molts dels destinataris finals d'aquestes vendes són països amb tensions internes o regionals, on es violen sistemàticament els drets humans o en conflicte armat.

Els conflictes armats d'avui

El món està en guerra –hi ha al voltant de 40 conflictes armats oberts– en bona part degut a la venda legal i il·legal d'armes. Aquestes guerres que esclaten i es mantenen per controlar el territori, expropiar recursos naturals i exercir autoritàriament el

poder, s'alimenten i s'allarguen en el temps gràcies a les armes. Si bé no són la causa directa de l'esclat dels conflictes armats, la seva acumulació, proliferació descontrolada i disponibilitat els agreugen i provoquen més morts que, actualment, són quasi tots civils. Durant el segle XX s'ha donat un gir absolut: mentre a la Primera Guerra Mundial els morts civils eren poc més del 10% de les víctimes, a la Segona ja suposaven una mica més de la meitat i actualment la situació és just el contrari de fa un segle, el 90% dels morts en conflictes armats són civils.

La població civil ocupa un primer pla com a víctima de violacions als drets humans i de desplaçaments forçosos, i no es tracta del que han anomenat "danys colaterals", sinó que els civils són objectiu militar. Les guerres d'avui passen per guanyar control sobre la població mitjançant la divisió, l'enfrontament i el patiment humà. En aquest sentit, la guerra és una forma de violència organitzada que obeeix a estratègies que no només provoquen dolor de manera intencionada, sinó que també busquen eliminar la dignitat de la gent.

Per aquest motiu, dins el cicle armamentista es fa necessari que en les guerres s'utilitzin i s'experimenti amb noves armes més sofisticades, més mortíferes o que provoquin patiment indiscriminat, malgrat que això violi el Dret Internacional Humanitari. Un exemple en són les bombes de dispersió o bombes raïm que van utilitzar els exèrcits en l'ocupació de l'Iraq. Aquestes bombes, al ser llençades des d'avions es fragmenten en múltiples explosius que actuen com mines antipersona i queden disseminades i enterrades provocant morts i ferits temps després de la fi del conflicte armat i dificultant la reconstrucció de la vida de la gent.

Qui és qui en el negoci de les armes?

Els principals països fabricants i exportadors

El mercat mundial d'armes està en poques mans: més del 80% de les transferències d'armes convencionals corren a càrrec dels cinc països membres permanents del Consell de Seguretat de Nacions Unides – EEUU, Gran Bretanya, Rússia, Xina i França – que alhora, suposadament, són els garants de la pau i la seguretat mundial. A part dels més grans fabricants i exportadors, trobem altres països com Espanya que es troba en la posició número 11 del rànquing dels països venedors d'armes i mou al voltant de l'1% de les exportacions mundials.

En el cas espanyol, les dades oficials del 2002 diuen que la meitat de les transferències d'armes estan relacionades amb la construcció de l'avió caça europeu Eurofighter, que exemplifica la tendència d'integració en projectes internacionals. De la resta d'exportacions espanyoles, són preocupants les vendes d'importantes quantitats de munició a països africans, així com altres armes a Marroc, Veneçuela, Índia i, en menor mesura, Israel i Angola. Tots ells són destins sensibles pel fet de ser contextos de conflicte armat o d'alta tensió i, per tant, segons el Codi de Conducta sobre Exportació d'Armes de la Unió Europea, els governs europeus no podrien autoritzar aquestes vendes.

Los grandes países vendedores (mitjana anual de 1998 a 2001)

EEUU:	14.000 milions dòlars
Regne Unit:	4.600 milions dòlars
França:	3.400 milions dòlars
Rússia:	3.400 milions dòlars
Xina:	500 milions dòlars

FONT: Amnistia Internacional e Intermón Oxfam en Vidas Destrozadas

Els governs mantenen una relació estreta amb els fabricants d'armes, per un costat, perquè són els responsables d'autoritzar o denegar les llicències d'exportacions, i per l'altre, perquè consideren els seus productes com béns nacionals i en són els seus clients. A més, els Estats utilitzen la indústria armamentista com a arma diplomàtica en les relacions internacionals i aconseguen acords sobre equips militars com a part d'altres pactes més amplis. Ara bé, els governs no faciliten informació pública ni un control parlamentari sobre la política armamentista i mantenen el secretisme al voltant de la despesa militar, de les exportacions i de les condicions en què aquestes es donen. En aquest aspecte, Espanya és un dels països menys transparents dins de la Unió Europea.

La indústria armamentista i el seu lobby

El comerç d'armes és, doncs, un cas únic en el qual un negoci legal està a mans d'unes mil transnacionals de prop de cent països –però dominades bàsicament per firmes d'Estats Units– que reben un tracte de favor per part dels seus governs pel que fa a recolzament polític i financer. Els Estats acostumen a subvencionar la indústria militar perquè la consideren estratègica, malgrat que les empreses d'armament solen ser deficitàries, excepte quan aconseguen grans acords d'exportació o gràcies a la continua compra de material per part del mateix govern, que fa un esforç per mantenir-les. Si a aquesta política li sumem el fet que les empreses d'armes més rentables s'han privatitzat, ens trobem que aquesta indústria segueix la lògica de beneficis privats i pèrdues públiques.

El comerç legal d'armes està molt vinculat a la corrupció i és un negoci encobert que es pacta a porta tancada on els fabricants d'armes exerceixen una fortíssima influència política. Els funcionaris governamentals i els directius de les empreses fan els seus negocis en secret amparant-se en la seguretat nacional i en la confidencialitat comercial i acaben inflant de tal manera les factures que converteixen el comerç d'armes en el negoci legal més corrupte i més procliu al soborn (juntament amb el sector de la construcció, segons la ONG Transparency International).

Aquestes empreses tan estretament vinculades als governs i que en reben un tracte de favor són les mateixes que, després

dels atemptats de l'11 de setembre i de la conseqüent caiguda en picat de les borses, van veure com el valor de les seves accions augmentaven fins a un 40%. Les principals empreses d'armes com Lockheed Martin, Northrop Grumman, Raytheon o BAE Systems, es van afanyar a aprofitar-se de la nova "amença a la seguretat global" i a pressionar al seu govern sobre la idoneïtat d'una estratègia de "guerra preventiva" amb la idea de llençar atacs sobre hipotètics enemics, és a dir, aquells que gosen no aliar-se en la seva "lluita contra el terrorisme" (segons Gideon Burrows). Així, la política mundial es pot comparar a un joc de taula en el qual els líders mundials són els jugadors i les empreses d'armes les fitxes; o inclús al revés, les empreses serveixen per identificar enemics potencials i hi ha una difusa frontera entre el govern i les empreses.

Els principals països importadors

Els grans països compradors d'armes solen ser de regions amb inestabilitat política, on es violen els drets humans o amb conflictes armats oberts. Les vendes d'armes als països del Sud creixen constantment i superen en conjunt la venda d'armes als del Nord, ja que suposen dos terços del total. De fet, gairebé la meitat dels països que tenen elevats pressupostos de defensa estan a la cua pel que fa a l'índex de desenvolupament humà. Això il·lustra com, a banda del cinisme dels estats venedors d'armes que alimenten guerres on després enviaran ajuda humanitària, també hi ha la irresponsabilitat flagrant dels governs compradors que no posen remei a la pobresa i a l'exclusió en els seus països. Cada any, els governs del Sud inverteixen un promig de 22.000 milions de dòlars en armes, mentre que amb la meitat d'aquesta xifra es podria pagar l'escola primària de tots els nens i nenes d'aquestes regions. Per altra banda, cal senyalar que les armes no només alimenten guerres, sinó també violacions als drets humans arreu del món: la tortura i els maltractaments a mans de forces de seguretat estatals, sobretot policia armada, fou una pràctica constant en més de 70 països entre 1997 i el 2000.

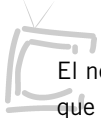
Les grans regions compradores (mitjana anual de 1998 a 2001)

Nord d'Àfrica i Orient Mitjà:	1.200 milions dòlars
Àfrica:	900 milions dòlars
Àsia:	800 milions dòlars
Amèrica Llatina:	700 milions dòlars

FONT: Amnistia Internacional e Intermón Oxfam en Vidas Destrozadas

Ara bé, el problema no recau només en el número d'armes, sinó també en el control i l'ús que se'n fa. Per exemple, a Espanya hi ha una quantitat d'armes similar a El Salvador, però el número d'homicidis per habitant és moltíssim més petit. En altres paraules, el clima social i el control sobre les armes són factors decisius per avaluar el seu impacte en cada societat.

L'impacte de les armes a la vida de les persones



El negoci de les armes té efectes directes sobre les persones, que són amb els que pensem primer, i que tenen a veure amb el fet que cada dia milions de persones visquin sota l'amenaça de violència armada i que cada any morin mig milió de persones per aquest motiu i moltes d'altres quedin ferides. Estem parlant també de la gent que es veu forçada a fugir de casa seva degut a atacs armats i que a tot el món sumen 35 milions de persones -13 de refugiades i 22 de desplaçades dins del seu propi país-

Estem vivint un canvi a llarg plaç en el qual les armes s'estan convertint en una part integral de la vida, de manera que tenir-ne i utilitzar-ne cada vegada és més habitual arreu del món. Això fa que haguem de parlar també de l'impacte

indirecte de les armes, o sigui, del reforç de la cultura de violència: fenòmens com el cicle viciós de la inseguretat que porta a més violència com un peix que es mossega la cua i que ha conduït a l'augment desmesurat de la seguretat privada; processos com la deshumanització de l'altre, que es vist com a enemic en base a estereotips i prejudicis -« estàs amb nosaltres o contra nosaltres »- exacerbant les creences de superioritat i les posicions extremistes i polaritzades; mecanismes d'entrenament en la conformitat que porta a obeir sense preguntar i sense estar d'acord incorporant la disciplina pròpia del món militar com a pauta de conducta social; o la paràlisi provocada per la por i el silenci davant l'amenaça de les armes, són alguns dels impactes que van més enllà del dispar.

... però les armes són el problema?



Les armes són un problema, però no són el problema, sinó el símptoma d'altres problemes de fons, de les arrels que provoquen la violència i promouen el recurs a les armes. En aquest sentit, les armes ens delaten contextos de desprotecció humana i, per tant, cal pensar en anar més enllà de les armes: per evitar les guerres no només cal anar contra les armes, sinó contra tot allò que fa que s'usin, des de la manca de democràcia o la seguretat militaritzada fins a la por o les relacions de domini.

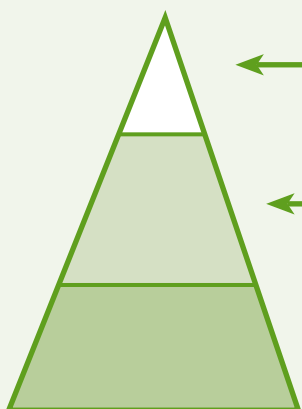
La cultura de violència

En altres paraules, estem parlant de que les armes formen part de la cultura de violència i que són un instrument de la violència directa, però que aquesta només és la punta de l'iceberg. Més avall, en la part submergida i menys visible, trobem altres formes de violència que podem classificar així:

Aquestes altres formes de violència que ajuden a comprendre la violència més evident no tenen tant a veure amb fer directament, sinó amb no deixar fer i amb legitimar el mal i el dolor. La següent frase il·lustra la idea d'anar més enllà del que es veu a simple vista: "el que mata no és un fusell, sinó un cor endurit" - el de qui dispara o el de qui ordena disparar.-

Què volem defensar amb les armes? De què ens volem defensar?

Arribats a aquest punt cal preguntar-se què és el que volem defensar amb les armes. Si el que volem és defensar la vida, probablement ens seria més útil pensar en què aquesta està més vinculada a la protecció dels drets humans, a la garantia d'unes condicions de vida digna (alimentació, casa, educació, salut, treball...) o a gaudir d'un entorn no contaminat i que tot



Violència directa

els fets intencionats que busquen el mal físic o psicològic i que poden arribar a la destrucció, ja sigui a través de l'ús o de l'amenaça de les armes o amb altres mitjans.

Violència estructural

la que es dona quan no som el que podríem ser o no tenim el que hauríem de tenir, és a dir, quan es priva a les persones de les necessitats bàsiques (pobresa, fam, precarietat) o de la protecció dels drets humans (repressió).

Violència cultural

la que fa referència als aspectes de la cultura que legitimen les altres dues formes de violència, com serien els discursos que desqualifiquen l'altre, els sentiments de superioritat lligats a la masculinitat, l'estimulació del racisme o el fanatisme religiós, per exemple.

això no passa per les armes ni per una seguretat militaritzada, sinó pel que s'anomena seguretat humana. Una altra qüestió és pensar de què o de qui ens volem defensar, o sigui, què és el que percebim com a amenaces i identificar-les evitant els prejudicis. Finalment, caldrà veure com afrontar-les i protegir-nos i ens trobarem en què la idea de que tenir una arma és una bona manera d'assegurar-se protecció és un mite fals: estadístiques d'EEUU mostren com les probabilitats de que

una persona d'una família mori per una ferida de bala es multipliquen per 22 si es té una arma de foc a casa (segons recull Michael Moore al seu llibre Estúpidos hombres blancos). Això ens hauria de motivar a explorar la diversitat de formes de defensa que no justifiquen el desorbitat i descontrolat negoci de les armes com la defensa no ofensiva, la prevenció de conflictes armats, la defensa civil, la construcció de mecanismes de confiança i cooperació, etc.

S'ha dir que... S'ha dir que...

“Els líders locals, regionals i mundials han d'acceptar el fet que no podem permetre que el lliuremercat regeixi el comerç internacional d'armes. No hem d'enriquir-nos comerciant amb la mort. Més aviat hauríem de comprendre que el comerç d'armes és quasi sempre amic dels dictadors i enemic del poble. Ha arribat el moment de posar davant les vides humanes a les armes.”

ÓSCAR ARIAS, PREMI NOBEL DE LA PAU.

“Trabajar en la construcción de una cultura de paz: La cultura de paz, es una cultura que promueve la pacificación, una cultura que incluya estilos de vida, patrones de creencias, valores y comportamientos que favorezcan la construcción de la paz y acompañe los cambios institucionales que promuevan el bienestar, la igualdad, la administración equitativa de los recursos, la seguridad para los individuos, las familias, la identidad de los grupos o de las naciones, y sin necesidad de recurrir a la violencia”.

VICENÇ FISAS.

“EE.UU. destija i espera que els governs de tot el món ajudin a eliminar els paràsits terroristes que representen una amenaça pels seus propis països i per la pau mundial. Si els governs necessiten capacitació o recursos per complir amb aquest compromís, EE.UU. els ajudarà.”

GEORGE BUSH, PRESIDENT DEL EE.UU. (2002)

“Preferiria haver inventat una màquina que la gent pogués utilitzar i que ajudés als camperols en el seu treball, com per exemple una segadora.”

MIJÁIL KALÁSHNIKOV, INVENTOR DEL FUSELL AUTOMÀTIC AK-47 O TAMBÉ ANOMENAT KALASHNIKOV.

“La vida ha canviat completament degut a la guerra. Ara no fem la collita ni cap altre treball al camp sense consultar-lo amb la policia. Abans els camperols ens reuníem per decidir sobre els nostres temes i ara ens reunim amb la policia!”.

CAMPEROL DE SRI LANKA (1998)

“La creença en el desarmament no ve de l’idealisme ni de la ingenuïtat. La millor estratègia per la prevenció dels conflictes armats és l’eliminació dels mitjans utilitzats per perpetrar la violència.”

ALPHA KONARÉ, EXPRESIDENT DE MALÍ.

“El número de víctimes d’armes lleugeres eclipsa a la resta d’armament i, en conjunt, supera amb escreix el balanç de morts de les bombes atòmiques que van devastar Hiroshima i Nagasaki. Pel que fa a la mortalitat que provoquen, podrien descriure’s com armes de destrucció massiva.”

KOFI ANNAN, SECRETARI GENERAL DE UN (2000)

“Si al menys l’enemic volgués escoltar seria meravellós, acabarien els dispars i podríem escoltar-nos els uns als altres, simplement parlaríem i procuraríem no utilitzar armes. M’agradaria poder posar fi a tota aquesta violència i contribuir al desenvolupament del meu país.”

NENA SOLDAT DE FILIPINES (2001)

“Hauria de ser tan evident desobeir allò injust com col·laborar amb allò just.”

MARTIN LUTHER KING

“Tinc por, però es tracta de fer que el membre de l’altra banda em tingui més por. Si vaig armat estic en igualtat de condicions.”

MEMBRE D’UNA BANDA DE CALIFÒRNIA, EE.UU (2003)

“Dóna-li tot a un amic, excepte el teu cotxe, la teva dona i la teva pistola.”

REFRANY IRAQUÍ RECOLLIT PER PERIODISTES (2003)

“En el meu poble tots els homes tenen pistola pròpia perquè si no en tens, no ets ningú. Poden violar la teva dona, robarte o fer-te qualsevol cosa.”

HOME DE PAPÚA NUEVA GUINEA (2000)

“Molts dels homes que tornen del front militar maltracten a les dones, peguen als fills, dormen amb l’arma sota el coixí, violen les seves mullers, destrossen els mobles, criden, insulten, acusen.”

DONA DE BELGRAD, SÈRBIA (1992)

“En esta edad oscura en la que vivimos, bajo el nuevo orden mundial, compartir dolor es una de las condiciones previas esenciales para volver a encontrar la dignidad y la esperanza. // Hay una gran parte del dolor que no puede compartirse, pero el deseo de compartirlo sí puede compartirse. Y de esa acción, inevitablemente inadecuada, surge una resistencia.”

JOHN BERGER